

Nr 78

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530).

Genom en den 18 november 1963 dagtecknad proposition, nr 201, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 26 § sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530)**

Härigenom förordnas, att 26 § sjömanslagen den 30 juni 1952¹ skall er-hålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

26 §.

Avgår sjöman å fartyg i utrikes fart från sin tjänst i annat land än där han är bosatt och vill han resa till sin hemort, skall av kostnaden för resan med underhåll hälften bestridas av statsmedel och hälften gäldas av redaren, såframt sjömannen varit i tjänst å fartyget eller hos redaren *två år* i följd och icke haft tillfälle under det senast förflutna året att lämna tjänsten i det land där han är bosatt. Beräknas fartyget inom *sex månader* uppnå hamn, från vilken hemresan kan ordnas med avsevärt mindre kostnad eller omgång, är sjömannen ej berättigad till fri hemresa med mindre han kvarstår i tjänsten tills

(Föreslagen lydelse)

26 §.

Avgår sjöman å fartyg i utrikes fart från sin tjänst i annat land än där han är bosatt *eller lämnar han i sådant land fartyget för semester eller tjänstledighet* och vill han resa till sin hemort, skall av kostnaden för resan med underhåll hälften bestridas av statsmedel och hälften gäldas av redaren, såframt sjömannen varit i tjänst å fartyget eller hos redaren *aderton månader* i följd och icke haft tillfälle under det senast förflutna året att lämna tjänsten *eller att taga semester eller tjänstledighet* i det land där han är bosatt. Beräknas fartyget inom *två månader* uppnå hamn, från vilken hemresan kan ordnas med avsevärt

¹ Senaste lydelse se 1962: 571.

fartyget uppnår sådan hamn. Vill sjöman, som uppsäger tjänsteavtalet eller begär entledigande, erhålla fri hemresa, skall han samtidigt göra framställning därom.

mindre kostnad eller omgång, är sjömannen ej berättigad till fri hemresa med mindre han kvarstår i tjänsten *eller uppskjuter semestern eller tjänstledigheten* tills fartyget uppnår sådan hamn. Vill sjöman, som uppsäger tjänsteavtalet eller begär entledigande, *semester eller tjänstledighet* erhålla fri hemresa, skall han samtidigt göra framställning därom.

Hemresan skall — — — — — förmånliga villkor.
Om förlust — — — — — i 33 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964. Vad i 26 § i dess nya lydelse stadgas därom att av kostnad för resa med underhåll hälften skall bestridas av statsmedel skall även äga tillämpning med avseende på resa som påbörjats under tiden den 1 juli—den 31 december 1963 och för vilken redaren utgivit ersättning i överensstämmelse med grunder angivna i kollektivavtal.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i 26 § sjömanslagen, genom vilka sjömän erhåller vidgad rätt till fri hemresa. De i lagrummet angivna kvalifikationstiderna för sådan rätt — två år samt sex månader — förkortas sålunda enligt förslaget till aderton månader respektive två månader. Vidare föreslås att rätten till fri hemresa skall gälla även vid semester och tjänstledighet.

De föreslagna lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1964.

Av propositionens innehåll redovisas här endast vad föredragande departementschefen anfört. Beträffande övriga delar av propositionen hänvisas till denna.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Skoglund, har anfört:

»Sjöman å fartyg i utrikes fart är enligt 26 § sjömanslagen i vissa fall berättigad till fri hemresa när han avgår från sin tjänst i annat land än där han är bosatt. Som villkor för åtnjutande av förmånen gäller, att sjömannen skall ha varit i tjänst på fartyget eller hos redaren två år i följd och inte

haft tillfälle under det senast förflutna året att lämna tjänsten, då fartyget befunnit sig i det land där han är bosatt. Vidare föreskrives att om fartyget beräknas inom sex månader uppnå hamn, varifrån hemresan kan ordnas med avsevärt mindre kostnad eller omgång, sjömannen inte är berättigad till fri hemresa, om han inte kvarstår i tjänsten tills fartyget uppnår sådan hamn. Kostnaden för hemresa, beträffande vilken nu angivna förutsättningar är uppfyllda, bestrides av staten och redaren med hälften vardera. Förmånen tillkommer även utländska sjömän i den svenska handelsflottan. Bestämmelserna om fri hemresa anses tillämpliga endast i de fall då sjömannen slutar sin anställning. Denna tolkning har visst stöd dels i lagrummets avfattning, dels i uttalanden under förarbetena till sjömanslagen.

I gällande kollektivavtal mellan arbetsmarknadens organisationer på området har föreskrivits att förmånen av fri hemresa skall gälla även vid semester samt att som kvalifikationstider skall räknas aderton och två månader i stället för sjömanslagens två år respektive sex månader. Avtalen gäller endast för ombordanställd som är fast bosatt i något av de fyra nordiska länderna.

Riksdagen har hemställt (L²U 1963: 36; rskr 1963: 143) om förslag till årets riksdag om sådan ändring av bestämmelserna i 26 § sjömanslagen, att förmånen av fri hemresa kommer att gälla även då sjöman lämnar fartyget för att åtnjuta semester eller tjänstledighet, varvid samtidigt de i lagrummet angivna tidsfristerna två år samt sex månader bör ändras till aderton månader respektive två månader. Riksdagens hemställan innebär att de nyssnämnda genom kollektivavtal tillförsäkrade förmånerna skall lagfästas i 26 § sjömanslagen varjämte med semester bör likställas tjänstledighet och de utvidgade hemreseförmånerna tillkomma alla ombordanställda oavsett var de är bosatta.

Vid tillkomsten år 1952 av hemresebestämmelsen i 26 § sjömanslagen intog statsmakterna den ståndpunkten, att det var ett allmänt intresse att svenska sjömän hade fasta arbetsförhållanden och inte helt förlorade kontakten med hemlandet. Det förhållandet att hemreseförmånen för närvarande inte — såsom i övriga nordiska länder — gäller vid semester motverkar otvivelaktigt en önskvärd utveckling mot mera stadigvarande anställningar för sjömän. De långa kvalifikationstiderna verkar i samma riktning. Det är därför även enligt min mening påkallat att vidga sjömannens hemreseförmåner. En sådan åtgärd skulle säkerligen också vara ägnad att motverka nu rådande svårigheter att rekrytera såväl befäl som manskap. Något skäl att göra avsteg från den år 1962 antagna principen om likställighet mellan svenska och utländska sjömän anser jag inte föreligga. Jag förordar således att hemreseförmånerna i 26 § sjömanslagen ges det innehåll varom riksdagen hemställt och som för övrigt utredningsmannen och remissinstanserna tillstyrkt.

Utredningsmannen har beträffande finansieringen av hemreseförmånerna framlagt två alternativa förslag. Enligt det ena skulle kostnaderna, såsom hittills, delas lika mellan redaren och staten medan enligt det andra redaren själv skulle stå för befälets hemresekostnader. Det övervägande flertalet remissinstanser har uttalat sig för att nuvarande hälftindelning av kostnaderna för såväl manskap som befäl bör bibehållas. Enligt min mening föreligger inte tillräckliga skäl att på grund av den nu föreslagna utvidgningen av hemreseförmånerna frångå den princip om hälftindelning varom statsmakterna enades för elva år sedan och som även följdes så sent som förra året. Ej heller finner jag påkallat att — såsom utredningsmannen alternativt föreslagit — tidsbegränsa statens åtagande att bidra till de ifrågavarande kostnaderna. Jag förordar således att staten, i likhet med vad som nu gäller, svarar för hälften av de kostnader som föranledes av sjömäns fria hemresor enligt sjömanslagen.

Riksdagen har — med hänsyn till gällande överenskommelser på sjöfartsmarknaden om fri hemresa — ansett det önskvärt att resor som företages under tiden från och med den 1 juli 1963 berättigar till ersättning enligt de föreslagna nya reglerna. Vid remissbehandlingen av utredningsmannens betänkande har från ett par håll uttalats tveksamhet inför en sådan retroaktiv tillämpning av ersättningsreglerna.

Enligt min mening bör man kunna godtaga en viss retroaktiv tillämpning. På motsvarande sätt som nu är fallet då sjöman lämnar sin tjänst bör vid semester krävas, att framställning om fri hemresa skall göras samtidigt med anhållan om semester. Detta är nämligen en nödvändig förutsättning för att det på godtagbart sätt skall kunna avgöras om förutsättningar för fri hemresa föreligger. Vid angivna förhållande kommer en bestämmelse om retroaktivitet i realiteten endast att innebära, att staten åtar sig att bidra med hälften av den ersättning redaren utgivit för hemresan. Och denna bidragskyldighet bör dessutom inskränkas till fall där redaren utgivit ersättning i överensstämmelse med vad kollektivavtalet innehåller, vilket innebär en viss begränsning i förhållande till den bidragskyldighet för staten som föreslås gälla från och med ikraftträdandet av 26 § sjömanslagen i dess föreslagna nya lydelse. Jag förordar en sådan övergångsanordning.

I enlighet med vad jag i det föregående förordat har inom kommunikationsdepartementet upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § sjömanslagen. Vad särskilt angår frågan, huruvida det förhållandet att någon inte utnyttjat tillfälle under det senaste året att taga semester i hemlandet utan att tjänsteavtalet upphör skall utgöra hinder för fri hemresa, anser jag att så bör vara fallet.

Lagförslaget torde böra träda i kraft den 1 januari 1964.

Statsverkets kostnader för sjömäns fria hemresor kan vid bifall till mina förslag för innevarande budgetår beräknas till omkring 300 000 kronor, vilket belopp torde få belasta det under tredje huvudtiteln upptagna förslagsanslaget Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare. För nästkommande budgetår kan kostnaderna uppskattas till omkring 500 000 kronor. Riksrevisionsverket har föreslagit att ifrågavarande kostnader i fortsättningen bör bestridas från ett särskilt förslagsanslag på driftbudgeten. Denna fråga torde få tagas upp till prövning i samband med behandlingen i nästa års statsverksproposition av anslagsmedel för här ifrågavarande ändamål.»

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr
201.

Stockholm den 4 december 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, Kaijser, fru Carlqvist, herrar Eric Carlsson, Nyman och Erik Filip Petersson;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Lundberg, Rimmefors, fröken Wetterström, herrar Odhe, Bengtsson i Varberg, Wahren-dorff och Carlsson i Göteborg.